

XÂY DỰNG ĐOẠN VĂN TRONG VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu được khái niệm đoạn văn, từ ngữ chủ đề, câu chủ đề, quan hệ giữa các câu trong đoạn văn và cách trình bày nội dung đoạn văn.
- Viết được các đoạn văn mạch lạc đủ sức làm sáng tỏ một nội dung nhất định.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Thực ra không phải đến bài này các em mới học cách viết đoạn văn. Ngay ở các lớp 6 và 7, GV đã dạy HS cách viết các đoạn văn trong các kiểu văn bản : đoạn văn tự sự, đoạn văn miêu tả, đoạn văn nghị luận. Bởi vậy, khi dạy bài này, GV cần tận dụng những hiểu biết và khả năng trên của HS để phát huy tính tích cực, chủ động của các em.

2. Về câu chủ đề trong đoạn văn

Loại câu này được gọi bằng hai tên khác nhau : câu chủ đề (*Tiếng Việt 9* trước chỉnh lí năm 1995) và câu chốt (*Tiếng Việt 9* chỉnh lí năm 1995). Chúng tôi chọn thuật ngữ câu chủ đề bởi các lí do sau đây :

- Loại câu này nêu ý chung, ý khái quát nhất và hàm súc nhất, được các câu khác trong đoạn văn bổ sung và làm rõ nghĩa.
- Khái niệm "câu chốt" có thể gây quan niệm : đã là chốt thì bao giờ cũng đặt sau cùng, nhưng trên thực tế cấu tạo đoạn văn thì ngược lại : "câu chốt" thường đứng đầu đoạn văn.
- Thuật ngữ *câu chủ đề* được dùng khá phổ biến trong các tài liệu nghiên cứu về ngữ pháp văn bản, đã trở thành quen thuộc trong cả trường phổ thông lẫn đại học.

33

Bài 1. Văn bản có 2 ý, mỗi ý được diễn đạt thành một đoạn văn.

Bài 2. Đoạn a : Diễn dịch

Đoạn b : Song hành

Đoạn c : Song hành

Nói đoạn văn không có câu chủ đề không có nghĩa là đoạn văn đó không có chủ đề. Có điều chủ đề của đoạn văn (ý chung, ý khái quát, chủ đích của đoạn văn) không được bộc lộ trực tiếp ở bất cứ câu nào mà được rút ra từ việc khái quát nội dung ý nghĩa của tất cả các câu trong đoạn văn.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Hình thành khái niệm đoạn văn.

– HS đọc thầm văn bản về Ngô Tất Tố và trả lời câu hỏi 1 và 2 trong SGK.

Trên cơ sở phân tích nội dung và hình thức của đoạn văn, HS thảo luận với nhau để tìm các đặc điểm của đoạn văn và phát biểu định nghĩa.

Hoạt động 2. Tìm hiểu từ ngữ chủ đề và câu chủ đề của đoạn văn.

– HS đọc đoạn 1 của văn bản và trả lời câu hỏi (a) để tìm từ ngữ có tác dụng duy trì đối tượng của đoạn văn. Từ đó là *Ngô Tất Tố*. Các câu trong đoạn đều thuyết minh cho đối tượng này.

– HS đọc thầm đoạn văn tiếp theo, suy nghĩ và tìm ý khái quát của cả đoạn văn. Tiếp theo, HS tìm xem ý khái quát đó được biểu thị tương đối đầy đủ nhất trong câu nào.

GV hướng dẫn HS tìm hiểu đặc điểm nội dung, hình thức cấu tạo và vị trí phổ biến của câu chủ đề trong đoạn văn.

Hoạt động 3. Cách trình bày nội dung đoạn văn.

GV hướng dẫn HS tiếp tục phân tích hai đoạn văn về Ngô Tất Tố và trả lời các câu hỏi :

– Đoạn văn có câu chủ đề không ?

– Ý đoạn văn được triển khai theo trình tự nào ?

Cũng theo yêu cầu trên, các em tiếp tục phân tích đoạn văn : "Các tế bào của lá ... chất diệp lục chứa trong thành phần tế bào" trong SGK.

Từ việc phân tích trên, HS rút ra các cách trình bày nội dung trong đoạn văn :

– Trình bày theo cách diễn dịch.

– Trình bày theo cách quy nạp.

– Trình bày theo cách song hành.

Hoạt động 4. Hướng dẫn luyện tập.

Bài 1 và 2 được làm tại lớp. Bài 3, 4 là bài tập về nhà.